

ΠΡΟΤΑΣΗ ΓΙΑ ΜΕΛΕΤΗ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΟΥ ΚΟΚΚΙΝΟΥ ΕΛΑΦΙΟΥ ΤΗΣ ΠΑΡΝΗΘΑΣ

Το κόκκινο ελάφι (*Cervus elaphus*) είναι ένα από τα μεγαλύτερα είδη οπληφόρων θηλαστικών στην Ελλάδα. Μοναδικοί φυσικοί πληθυσμοί που έχουν απομείνει στη χώρα μας είναι της Πάρνηθας και ένας πολύ μικρός πληθυσμός στη Ροδόπη. Χαρακτηρίζεται, λόγω της μικρής του εξάπλωσης και των μικρών σε μέγεθος πληθυσμών του, στο Κόκκινο Βιβλίο ως «Κρισίμως Κινδυνεύον-CR» είδος, δηλαδή περιλαμβάνεται στην κατηγορία με «Τάξα που αντιμετωπίζουν εξαιρετικά υψηλό κίνδυνο εξαφάνισης από το φυσικό τους χώρο στο άμεσο μέλλον». Επίσης αποτελεί αντικείμενο προστασίας βάσει της Ευρωπαϊκής Οδηγίας για τα είδη και τους τύπους οικοτόπων: 92/43/ΕΟΚ.

Η Πάρνηθα διατηρεί μέχρι σήμερα τον πιο ακμαίο πληθυσμό κόκκινου ελαφιού στην Ελλάδα που συμμετέχει ως φυσικός βοσκητής στο οικοσύστημα. Το 75% του πληθυσμού είναι ντόπιος, δηλαδή απόγονοι ελαφιών που ζούσαν πάντα στην Πάρνηθα, ανήκουν σε 2 ή 3 γενετικές ομάδες και εμφανίζουν μέτρια επίπεδα γενετικής ποικιλομορφίας σε σύγκριση με άλλους ευρωπαϊκούς πολιτισμούς. Δεν πάσχει από φαινόμενα ομομιξίας και γενετικής κατάπτωσης, αλλά αποτελεί έναν ξεχωριστό, σχετικά απομονωμένο υποπληθυσμό. Η πρόσμιξη με άλλους βαλκανικούς πληθυσμούς (κατά 25%) είναι αποτέλεσμα μετακίνησης από την Ανατολική Ευρώπη. (Μελέτη: Γενετική Ταυτοποίηση και Διαχείριση του ελαφιού της Πάρνηθας. Α.Π.Θ. Τμήμα Βιολογίας, 2011).

Μετά την πυρκαγιά της Πάρνηθας το 2007 και μέχρι το έτος 2014 ο πληθυσμός παρουσιάζεται ακμαίος, με αυξητικές τάσεις και έφτασε να αριθμεί περισσότερα από 1.000 άτομα, σύμφωνα με το Πρόγραμμα Επιστημονικής Παρακολούθησης του Φορέα Διαχείρισης, το οποίο εφαρμόζεται από το 2012 μέχρι σήμερα με τη μέθοδο της καταγραφής από εποπτικές θέσεις. Η αύξηση αυτή οφειλόταν στους σχετικά ήπιους χειμώνες, στον έλεγχο λαθροθηρίας, στην αποτελεσματική διαχείριση του Δρυμού και στην έλλειψη φυσικού εχθρού του ελαφιού.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ (2012-2015)

	2012	2013	2014	2015
Εαρινή	1.006	1.367	1.109	
Θερινή	449	771	688	
Φθινοπωρινή	922	851	858	591

Τα τελευταία όμως χρόνια (2016-2019) παρατηρείται, σύμφωνα πάντα με τα αποτελέσματα της εαρινής και θερινής Επιστημονικής Παρακολούθησης του Φορέα, μείωση του πληθυσμού, όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα:

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ (2016-2019)

	2016	2017	2018	2019
Εαρινή	1.131	762	538	433
Θερινή	691	-	525	
Φθινοπωρινή	703	682	764	

Η μείωση του πληθυσμού οφείλεται στην επανεμφάνιση του λύκου που εντοπίζεται από το 2012-2014 στον Εθνικό Δρυμό. (αρχικά από παρατηρήσεις εργαζομένων και μετέπειτα από κάμερες παρακολούθησης της Περιβαλλοντικής Οργάνωσης «Καλλιστώ»). Επίσης, στην παρουσία αγέλων αδέσποτων σκύλων που δημιουργήθηκαν από εγκαταλείψεις ζώων στον Δρυμό. Ο λύκος βρήκε πρόσφορο έδαφος στην Πάρνηθα για να επιστρέψει, ενώ είχε εξαφανιστεί από τη δεκαετία του 60. Η φυσική διαδικασία διασποράς του ζώου βρήκε στην Πάρνηθα κατάλληλες συνθήκες εποικισμού, καθώς η παρουσία του ελαφιού εξασφαλίζει τροφή.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΦΟΡΕΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ:

- Επιβάλλεται η επιστημονική συστηματική Παρακολούθηση των πληθυσμών και των δύο ειδών ώστε να προσδιορισθούν οι μεταβολές αυτών στο μέγεθος και τη δομή του πληθυσμού τους, καθώς και η αλληλεπίδρασή τους. Επίσης παρακολούθηση των επιπτώσεων της δραστηριότητας των ελαφιών στη βλάστηση για τυχόν διαφοροποιήσεις ή και επιπτώσεις στην οικολογική ισορροπία του οικοσυστήματος της Πάρνηθας. Η συστηματική παρακολούθηση των ζώων και της πορείας της βλάστησης κρίνεται αναγκαία ώστε να ληφθούν τα απαραίτητα μέτρα διαχείρισης για προστασία της περιοχής, αλλά και των ελαφιών.

- Αλλαγή κάποιων άμεσων θέσεων καταγραφής από εποπτικές θέσεις του κόκκινου ελαφιού, όπου η ορατότητα είναι περιορισμένη ως μηδενική, λόγω αύξησης της βλάστησης, η οποία καθιστά την εφαρμογή της μεθόδου πρακτικά αδύνατη. Οι νέες θέσεις καταγραφής πρέπει να παρέχουν τη δυνατότητα εποπτείας των περιοχών εκείνων που δεν είναι ορατές από τα άλλα εποπτικά σημεία. Γνωρίζουμε βέβαια ότι στο δασώδες περιβάλλον η απογραφή των ζώων δεν μπορεί να είναι ακριβής.

- Προτείνεται και η εφαρμογή πρωινής καταγραφής, πέρα της απογευματινής του κόκκινου ελαφιού που πραγματοποιείται αποκλειστικά μέχρι σήμερα, (η ταυτόχρονη πρωινή και απογευματινή απογραφή δεν εφαρμόστηκε διότι τα ίδια ζώα μπορεί να παρατηρηθούν σε διαφορετικές θέσεις μεταξύ των δύο περιόδων και να γίνει υπερεκτίμηση του αριθμού τους), κατά την εαρινή ή κατά τη θερινή περίοδο καταγραφής, προκειμένου να υπάρχουν και συγκρίσιμα στοιχεία μεταξύ των περιόδων.

- Προτείνεται και η εφαρμογή της μεθόδου: «Καταγραφή μυκηθμών αρσενικών ζώων» των ελαφιών, η οποία μπορεί να δώσει αρκετά στοιχεία για την τάση του πληθυσμού και να βοηθήσει στη διεξαγωγή συμπερασμάτων, ειδικά στις θέσεις εκείνες που δεν μπορεί να γίνει με ακρίβεια καταγραφή των ζώων λόγω κάλυψης με δασική βλάστηση. Επίσης, η εφαρμογή της μεθόδου: «Καταγραφή κοπροσωρών σε λωρίδες» μπορεί να δώσει στοιχεία για σημεία όπου η άμεση παρατήρηση ελαφιών είναι πρακτικά αδύνατη και να δώσει στοιχεία διασποράς των ζώων.

- Έλεγχος των μετακινήσεων ατόμων σε νέες θέσεις και έλεγχος των εξωτερικών ορίων εξάπλωσης του είδους, καθώς έχει αναφερθεί πολλές φορές η παρουσία ελαφιών

μακριά από τις γνωστές περιοχές εξάπλωσής τους, προκειμένου να ελεγχθεί η διασπορά των ζώων και πολύ μακρύτερα από τον ορεινό όγκο της Πάρνηθας.

- Λειτουργία κέντρου περίθαλψης ελαφιών στην είσοδο του Δρυμού, για το οποίο έχει συνταχθεί τεχνική μελέτη ανακατασκευής.

- Επίσης να μελετηθεί η δημιουργία Εκτροφείου του είδους, όπως υπήρχε πριν από τη φωτιά και καταστράφηκε, εφόσον εκτιμηθεί το πλήθος και των δύο ειδών (ελάφι, λύκος), η δομή των πληθυσμών (ηλικιακές κλάσεις, αναλογία φύλλων) και η κατανομή τους στο χώρο, δηλαδή οι μετακινήσεις ημερήσιες και εποχιακές, καθώς και η διασπορά των ελαφιών λόγω των πιέσεων από τον πληθυσμό του λύκου.

Το μικρό δραστικό μέγεθος του πληθυσμού του κόκκινου ελαφιού (μέτρια γενετική ποικιλομορφία) και το γεγονός ότι το 75% αυτού έχει μοναδική γενετική σύσταση, (σε συνδυασμό με την εκτίμηση παραμέτρων που σχετίζονται με την ποικιλότητα, την αναγέννηση του δάσους και τη διατήρηση των βιοτόπων), επιβάλλουν τη διατήρηση του είδους για να προστατευτεί το μοναδικό γενετικό απόθεμα από το φυσικό εχθρό και από φαινόμενα ομομιξίας λόγω απομόνωσης, χωρίς να επηρεαστεί η διασπορά του ζώου, αλλά να προστατευτεί και η οικολογική ποιότητα του οικοσυστήματος. Η επιβίωση του κόκκινου ελαφιού επιβάλλεται γιατί ο Εθνικός Δρυμός αποτελεί το τελευταίο καταφύγιο της χώρας για το θηλαστικό αυτό.

Παπανδρέου Μαρία
Δασολόγος
του Φορέα Διαχείρισης
Εθνικού Δρυμού Πάρνηθας